

สถาบันกไทยแข่งกับ สถาบันต่างชาติได้จริงหรือ?

ตอนที่ 1

วิญญู วานิชศิริโรจน์
สมาชิกสภาสถาบันก
เลขที่ 001362 สก1
30 มิถุนายน 2552

ปูเรื่อง

เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2552 ผู้เขียนมีโอกาสไปร่วมประชุมเรื่อง “โครงการศึกษาผลกระทบจากการเปิดตลาดค้าบริการวิชาชีพสถาปัตยกรรม” ที่ทางสภาสถาปนิกจัดจ้งกลุ่มอาจารย์ของคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้ศึกษาและจัดทำรายงาน หนึ่งในเรื่องการนำเสนอในวันนั้นคือ “สภาวการณ์ของการค้าบริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมและศักยภาพของสถาบันกไทยและบุคคลที่เกี่ยวข้อง” จัดทำโดย ดร.สินีนฎ เสริมชีพ อาจารย์จากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ของวิชาชีพสถาปนิกไทย สถาปนิกไทยมีข้อเด่นข้อด้อยอะไรบ้าง สถาปนิกไทยสามารถแข่งขันกับสถาปนิกต่างชาติได้หรือไม่ และที่พวกเราชอบพูดปลอบใจกันเองว่าสถาปนิกไทยเก่งกว่าสถาปนิกต่างชาตินั้น จริงๆ แล้วเก่งกว่าหรือเปล่า? ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจและมีประโยชน์กับวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก

ดังนั้นหลังจากที่ได้รับฟังการนำเสนอเรื่องนี้แล้วจึงทำให้ผู้เขียนเกิดแรงดลใจที่จะนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงใหม่เพื่อเขียนเป็นบทความนี้ นั่นคือ “สถาบันกไทยแข่งกับสถาปนิกต่างชาติได้จริง ๆ หรือ?” โดยแบ่งการนำเสนอเป็นห้าหัวข้อคือ หัวข้อแรก “ตลาดงานออกแบบสถาปัตยกรรมในประเทศ” หัวข้อที่สอง “สถาปนิกต่างชาติเข้ามา? สถาปนิกไทยออกไป?” หัวข้อที่สาม “สถาปนิกไทยโดนอะไรบ้างในต่างประเทศ?” หัวข้อสี่ “สถาปนิกไทยกับสถาปนิกต่างชาติ

ต่างกันอย่างไร?” และสุดท้ายคือ “จุดแข็งและจุดอ่อนของสถาบันกไทย” โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

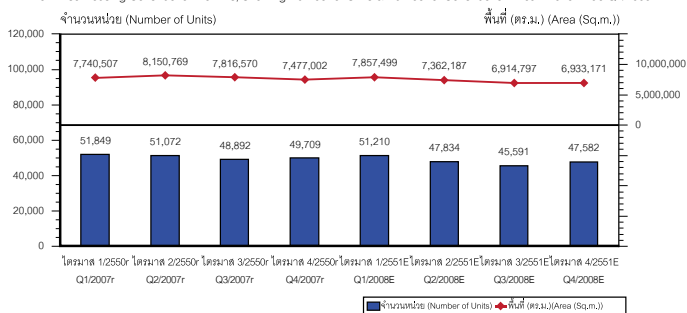
ตลาดงานออกแบบสถาปัตยกรรมในประเทศ

พระราชบัญญัติสถาปนิกแบ่งงานสถาปัตยกรรมเป็น 4 สาขา คือ สถาปัตยกรรมหลัก สถาปัตยกรรมผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมภายในและมณฑลศิลป์ โดยในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมนั้นต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามส่วน คือ “ทักษะ” “ความรู้ความชำนาญ” และสุดท้ายที่ขาดไม่ได้ คือ “จริยธรรม” ซึ่งถูกควบคุมด้วย “จรรยาบรรณ” คุณสมบัติข้อสุดท้ายนี้เองที่ทำให้อาชีพสถาปนิกเป็น “วิชาชีพ” ที่ไม่ใช่แค่ “อาชีพ” และต่างจาก “มิจอาชีพ” นั่นเอง

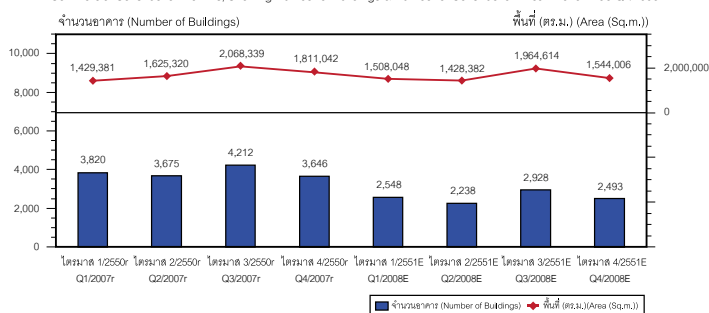
สาเหตุที่สถาปนิกต้องมีจริยธรรมหรือจรรยาบรรณนั้น เพราะการทำงานของสถาปนิกมีผลกระทบต่อประชาชนโดยวงกว้าง ดังนั้นความรับผิดชอบต่อสังคมตามจรรยาบรรณจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

วิธีการศึกษาเพื่อให้ได้ขนาดของตลาดงานออกแบบสถาปัตยกรรมนั้นเราสามารถดูได้จากขนาดของงานก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากวิชาชีพสถาปนิกคืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินโดยตรงนั่นเอง ขนาดของตลาดอสังหาริมทรัพย์ในช่วงปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2551 นั้นมีข้อมูลโดยละเอียดดังแสดงเป็นกราฟได้ดังนี้

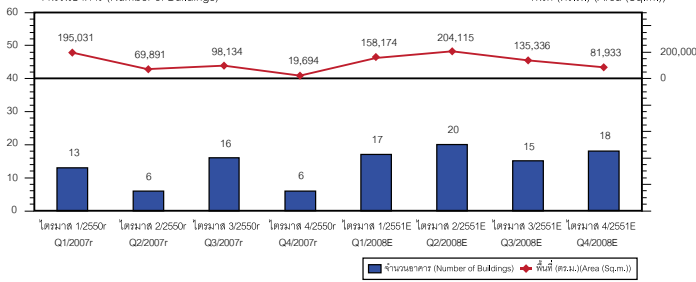
การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารเพื่ออยู่อาศัยอาคารแนวราบทั่วประเทศ แสดงจำนวนหน่วยและพื้นที่ที่สร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
Low-Rise Housing Construction Permits, Showing Number of Units & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008

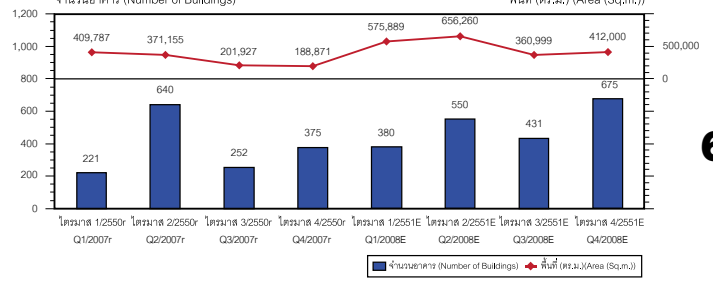
การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารเพื่อการพาณิชย์ แสดงจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
Commercial Construction Permits, Showing Number of Buildings & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008

การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารสำนักงานทั่วประเทศ แสดงจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
Office Building Construction Permits, Showing Number of Buildings & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008
จำนวนอาคาร (Number of Buildings) พื้นที่ (ตร.ม.) (Area (Sq.m.))

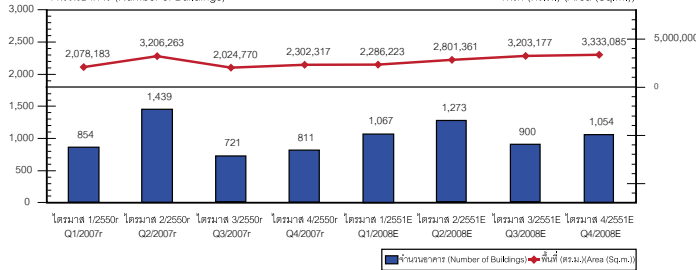

การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารเพื่อการโรงแรมทั่วประเทศ แสดงจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
Hotel Building Construction Permits, Showing Number of Buildings & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008
จำนวนอาคาร (Number of Buildings) พื้นที่ (ตร.ม.) (Area (Sq.m.))

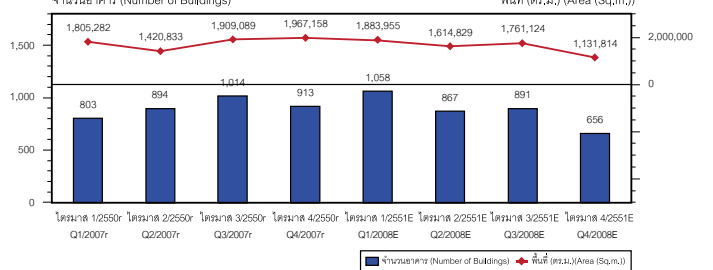

61

การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารเพื่ออยู่อาศัยอาคารสูงทั่วประเทศ แสดงจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
High-Rise Housing Construction Permits, Showing Number of Buildings & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008
จำนวนอาคาร (Number of Buildings) พื้นที่ (ตร.ม.) (Area (Sq.m.))

การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคารเพื่อการอุตสาหกรรมและโรงงานทั่วประเทศ แสดงจำนวนอาคารและพื้นที่ก่อสร้าง ไตรมาส 4 ปี 2551
Industrial and Factory Building Construction Permits, Showing Number of Buildings & Number of Construction Area - Nationwide Q4/2008
จำนวนอาคาร (Number of Buildings) พื้นที่ (ตร.ม.) (Area (Sq.m.))

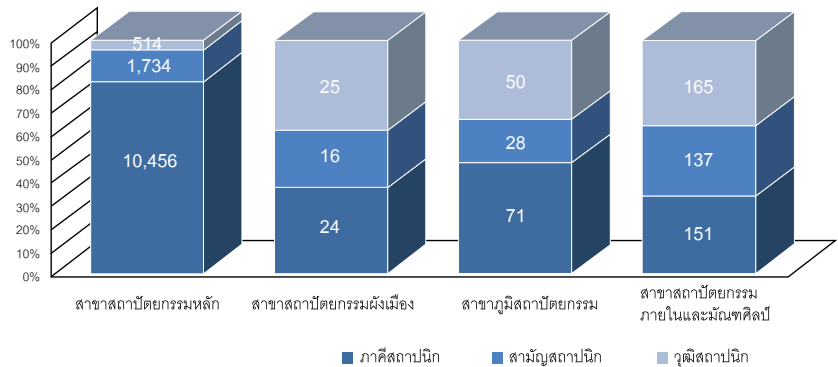
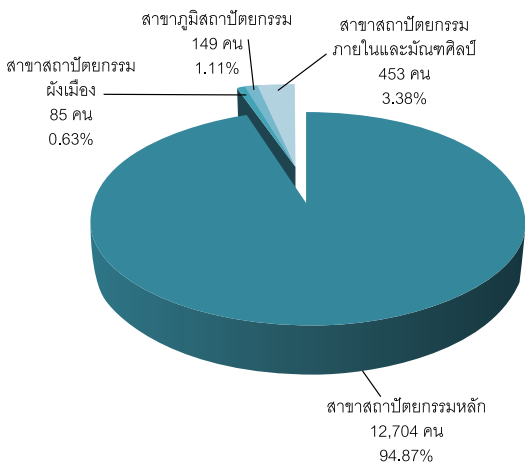
ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลสังหาริมทรัพย์ www.reic.or.th

รูปที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 แสดงข้อมูลของการพัฒนาสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2551

จากข้อมูลนี้เราสามารถหาจำนวนงานออกแบบที่มีอยู่ในตลาดหรืออุปสงค์ทั้งหมดโดยวิธีการรวมจำนวนหน่วยหรือจำนวนอาคารที่มีการก่อสร้างทั้งหมดของแต่ละปีนั่นเอง เช่น ถ้าต้องการหาว่ามีอุปสงค์งานออกแบบสถาปัตยกรรมเท่าไรในปี 2551 ให้นำตัวเลขจำนวนงานก่อสร้างโครงการต่างๆ มารวมกัน เริ่มจากงานก่อสร้างอาคารพักอาศัยแนวราบจำนวนทั้งสิ้น 192,217 อาคาร + โครงการอาคารพักอาศัยที่เป็นอาคารสูงจำนวน 4,294 อาคาร + โครงการอาคารสำนักงาน 70 อาคาร + โรงแรม 2,036 อาคาร + อาคารพาณิชย์รวม 10,207 อาคาร + อาคารประเภทอุตสาหกรรมหรือโรงงานจำนวน 3,472 อาคาร รวมเป็น 212,296 อาคาร ข้อมูลนี้

ในทางเศรษฐศาสตร์จะเทียบเท่ากับอุปสงค์หรือปริมาณการจ้างงานหรือซื้อบริการจากสถาปนิกนั่นเอง

ส่วนอุปทานในการให้บริการงานออกแบบสถาปัตยกรรมนั้นก็คือ จำนวนของสถาปนิกที่มีใบประกอบวิชาชีพทางสถาปัตยกรรมฯ นั่นเองจำนวนของสถาปนิกที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 13,391 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนจำนวนสถาปนิกกับประชากรของประเทศคือประมาณร้อยละ 0.021¹ หรือประเทศไทยมีสถาปนิกหนึ่งคนต่อประชากร 4,762 คน ข้อมูลจำนวนสถาปนิกไทยนั้นได้นำเสนอไว้ในกราฟข้างล่างดังนี้

สัดส่วนของสถาปนิกแบ่งตามระดับและตามสาขา

ข้อมูลจากสภาสถาปนิก

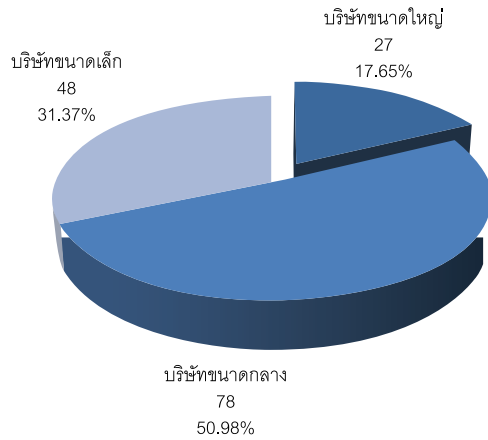
รูปที่ 7 จำนวนสถาปนิกที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทยแยกตามสาขา

ข้อมูลจากสภาสถาปนิก

รูปที่ 8 สัดส่วนของสถาปนิกแบ่งตามระดับและตามสาขา

¹ สีนินญา เสริมชีพ "สมการการณ์ของการค้าบริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมและศักยภาพของสถาปนิกไทยและบุคคลที่เกี่ยวข้อง" เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องเดียวกัน 26 พฤษภาคม 2552

นอกจากสถาปนิกที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ แบบบุคคลแล้วเรายังมีสมาชิกสถาปนิกประเภทนิติบุคคลหรือบริษัท ซึ่งข้อมูลของนิติบุคคลสถาปัตยกรรมนั้นมีตัวเลขที่น่าสนใจดังนี้

ข้อมูลจากสภาสถาปนิก รูปที่ 9 จำนวนบริษัทสถาปนิกที่จดทะเบียนกับสภาสถาปนิกแบ่งตามขนาดของบริษัท

จากข้อมูลทั้งสองส่วนนี้เราสามารถนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ ดังนี้ โครงการก่อสร้างในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2552 มีทั้งสิ้น 212,296 อาคาร เมื่อนำจำนวนสถาปนิกที่มีใบอนุญาตฯ ทั้งหมดจำนวน 13,391 คน มาหาค่าเฉลี่ยต่อจำนวนโครงการแล้วพบว่าในปี พ.ศ. 2551 สถาปนิกหนึ่งคนจะมีงานทำเฉลี่ยเป็นจำนวน 16 อาคารต่อสถาปนิกหนึ่งคน ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่สูงมากที่สุดเท่าที่เคย

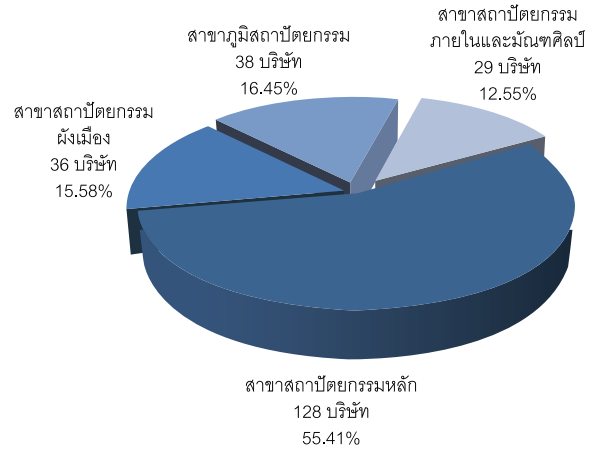
นอกจากนั้นข้อมูลด้านอุปสงค์ที่นำมาคำนวณนี้ยังไม่ได้รวมงานออกแบบอื่นๆ อีกหลายประเภท เช่น ไม่ได้รวมงานออกแบบอาคารที่ก่อสร้างแต่ไม่ได้ขออนุญาตหรือไม่ต้องขออนุญาต ไม่ได้รวมงานตกแต่งภายใน งานวางผัง งานจัดภูมิทัศน์ อาคารที่มีการซ่อมแซมที่ต้องใช้สถาปนิกแต่ไม่ต้องขออนุญาตปลูกสร้าง หรือแม้แต่งานที่ก่อสร้างอาคารของราชการก็ไม่ได้เอามานับรวมอยู่ในตัวเลขนี้

ส่วนทางด้านอุปสงค์นั้นตัวเลขที่นำเสนอไม่ได้นำสถาปนิกที่ทำงานราชการและไม่ได้ทำงานออกแบบอาคารของเอกชนมาหักออก และยังไม่ได้หักจำนวนสถาปนิกที่มีใบประกอบวิชาชีพ แต่ไม่ได้ประกอบวิชาชีพด้านนี้แล้วซึ่งเชื่อว่าน่าจะมีเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน

ดังนั้นถ้าเรามีข้อมูลที่ครบถ้วนมากกว่านี้ จะทำให้ตัวเลขค่าเฉลี่ยจำนวนงานที่สถาปนิกคนหนึ่งได้ทำงานออกแบบในปี พ.ศ. 2551 นั้นจะต้องสูงกว่า 16 โครงการต่อคนอย่างแน่นอน

คำถามต่อมาคือ ถ้าตัวเลขนี้สามารถสะท้อนความเป็นจริงในตลาดการออกแบบสถาปัตยกรรมของเราแล้ว ทำไมสถาปนิกส่วนใหญ่จึงยังต้งงานหรือยังมีรายได้น้อย? ทำไมยังมีการแย่งงานกันทำ? ทำไมยังมีการตัดราคาค่าออกแบบ? และทำไมมีการจ้างงานสถาปนิกใหม่ๆ? เรื่องนี้เป็นเรื่องน่าคิดและต้องนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุกันต่อไป

ตัวเลขที่ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์และให้ความเห็นเพิ่มเติมคือ

ข้อมูลจากสภาสถาปนิก รูปที่ 10 บริษัทสถาปนิกที่จดทะเบียนกับสภาสถาปนิกแบ่งตามสาขา

สัดส่วนของผู้มีใบประกอบสถาปัตยกรรมหลักแบบบุคคล กับจำนวนของบริษัทสถาปนิกสถาปัตยกรรมหลักที่จดทะเบียนกับสภาสถาปนิกนั้นจะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก

สถาปนิกสถาปัตยกรรมหลักแบบบุคคลมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 94 ของจำนวนสถาปนิกทั้งหมด แต่มีการจดทะเบียนสถาปนิกสถาปัตยกรรมหลักที่อยู่ในรูปของบริษัทเพียงร้อยละ 55 หรือเกินครึ่งหนึ่งมาเพียงเล็กน้อยของจำนวนบริษัทสถาปนิกจดทะเบียนเท่านั้นเอง

ตัวเลขนี้เราอาจวิเคราะห์ได้ว่าสถาปนิกสาขาสถาปัตยกรรมหลักไม่ชอบทำงานในรูปบริษัทแต่ชอบทำงานแบบอิสระหรือฟรีแลนซ์มากกว่าสถาปนิกในสาขาอื่นๆ หรือมีการจดทะเบียนในรูปบริษัทแต่ไม่สมัครเป็นสมาชิกกับสภาสถาปนิกในรูปของบริษัท หรือสถาปนิกสถาปัตยกรรมหลักส่วนใหญ่ทำงานเป็นลูกจ้างมากกว่าจะเป็นเจ้าของกิจการเองก็เป็นได้ เราต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องดังกล่าวนี้กันต่อไปในอนาคต

สถาปนิกต่างชาติเข้ามา? สถาปนิกไทยออกไป?

เมื่ออ่านข้อมูลอุปสงค์และอุปทานจากส่วนแรกไปแล้ว เราน่าจะพอทราบแล้วว่าตลาดงานออกแบบสถาปัตยกรรมของไทยนั้นมีจำนวนมากพอสมควรเลยทีเดียว และนี่คงเป็นแรงดึงดูดให้สถาปนิกต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากขึ้นๆ ดังนั้นในบทนี้จะให้รายละเอียดว่าสถาปนิกต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยนั้นมาในรูปแบบไหน? และสถาปนิกไทยออกไปทำงานต่างประเทศในรูปแบบใดบ้าง?

สถาปนิกต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย

สถาปนิกต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย² มีชาติใดบ้างนั้นพอจะแจกแจงได้ดังนี้

- สิงคโปร์ และญี่ปุ่น สถาปนิกชาตินี้มักเข้ามาพร้อมกับนายทุน
- มาเลเซีย
- ออสเตรเลีย
- อเมริกา

² ตามกฎหมายปัจจุบันไม่อนุญาตให้สถาปนิกต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทย ข้อมูลที่กล่าวถึงในบทความนี้เป็นกรณีที่สถาปนิกต่างชาติเหล่านี้ลักลอบเข้ามาประกอบวิชาชีพเป็นสถาปนิกในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย แม้ว่าทางสภาสถาปนิกได้ฟ้องร้องและดำเนินคดีกับสถาปนิกต่างชาติพวกนี้ไปแล้วหลายราย แต่ก็ยังมีการฝ่าฝืนกันอยู่เป็นประจำ

- ยุโรป
- แคนาดา เยอรมนี

ประเภทของงานที่สถาปนิกต่างชาติเข้ามาแย่งสถาปนิกไทยทำ

- อาคารสูง
- ห้างสรรพสินค้า
- โรงแรม
- บ้านจัดสรร
- โครงการขนาดใหญ่
- การตกแต่งภายใน
- สนามกอล์ฟ

จากข้อมูลนี้เราพบว่าสถาปนิกต่างชาติต้องการทำงานในส่วนที่เป็นหัวกระทิของงานออกแบบ ส่วนงานออกแบบที่สถาปนิกต่างชาติไม่สนใจนั้นคงเป็นประเภทงานเล็กๆ เช่น บ้านหรือตึกแถว นั่นเอง

การร่วมงานระหว่างสถาปนิกต่างชาติกับสถาปนิกไทย³

- สถาปนิกต่างชาติเกือบทั้งหมดจะทำงานในช่วงแบบร่างเค้าโครงขั้นต้น⁴ ส่วนแบบขั้นพัฒนา⁵ ทำโดยสถาปนิกไทย
- สัดส่วนงานและเงินที่แบ่งกันระหว่างสถาปนิกไทย: สถาปนิกต่างชาติจะเท่ากับ ประมาณ 50:50 หรือ 60:40
- บางโครงการสถาปนิกต่างชาติอาจจะดำเนินการจนถึงขั้นตอนสุดท้ายแล้วให้สถาปนิกไทยทำหน้าที่เคลงซื้อในแบบเพื่อขออนุญาตปลูกสร้างอาคารกับทางราชการ

ผลจากการเข้ามาของสถาปนิกต่างชาติ

เรื่องดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านลบอย่างมากต่อสังคมไทย โดยเฉพาะกับวงการสถาปนิกนั่นเอง ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นได้แก่

- สถาปนิกไทยถูกแย่งงาน โดยเฉพาะงานดี ๆ ที่มีค่าบริการสูงและงานที่ทำแล้วมีชื่อเสียง จะถูกสถาปนิกต่างชาติแย่งไปทำเกือบทั้งสิ้น
- ความไม่เท่าเทียมกันในการทำงาน เช่น ค่าตอบแทน ความรับผิดชอบ และศักดิ์ศรีของการเป็นสถาปนิกไทยถูกลดลง
- งานออกแบบที่ทำโดยสถาปนิกต่างชาตินั้นมักจะไม่เข้ากับวัฒนธรรม และสังคมของไทย
- สถาปนิกต่างชาติมักกำหนดให้ใช้วัสดุก่อสร้างของต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่เชื่อในคุณภาพของวัสดุก่อสร้างไทยและไม่คุ้นเคยกับวัสดุก่อสร้างท้องถิ่นเรื่องนี้ทำให้ไทยขาดดุลทางการค้าเพิ่มมากขึ้น
- ถ้าอาคารที่ก่อสร้างแล้วมีปัญหา แต่สถาปนิกต่างชาติหนีกลับประเทศของตนไปแล้ว เราจะหาผู้รับผิดชอบไม่ได้

ส่วนผลทางด้านบวกนั้นจริงๆ แล้วมีไม่มากนัก แต่ผู้รายงานวันนั้นคงต้องการให้มีข้อมูลทั้งสองด้านจึงพยายามหาข้อมูลมานำเสนอได้หนึ่งข้อนั่นคือ

- มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้หลายลักษณะคือ

การออกแบบงานสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบที่แปลกประหลาดจากอาคารปกติของไทย รวมทั้งการถ่ายทอดเรื่องของการรูปแบบและวิธีการทำงานของต่างประเทศ

ในความเห็นของผู้เขียนนั้นเรื่องการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นน้อยมากโดยเฉพาะในวงการออกแบบสถาปัตยกรรม เนื่องจากอาคารรูปร่างแปลกๆ และประหลาดๆ ที่คนทั่วไปรู้สึกว่าเป็นอาคารที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงๆ ไม่ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ไม่ใช่เพราะว่าสถาปนิกไทยออกแบบอาคารแบบนั้นไม่เป็น แต่เพราะเจ้าของโครงการคนไทยมักไม่ยอมรับรูปแบบอาคารแปลกๆ ถ้านำเสนอโดยสถาปนิกไทย แต่ถ้าแบบนั้นเป็นการนำเสนอโดยสถาปนิกหัวแดง เจ้าของโครงการกลับรู้สึกชื่นชมและรีบอนุมัติให้ดำเนินการทันที ดังนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องของทัศนคติ ไม่ใช่เรื่องขององค์ความรู้หรือเทคโนโลยีแต่ประการใด

ข้ออ้างอีกอย่างหนึ่งของเจ้าของโครงการที่มักไม่อนุมัติให้สถาปนิกไทยออกแบบอาคารรูปร่างแปลกๆ ประหลาดๆ ก็คือ งบประมาณโครงการ คำถามที่เจ้าของโครงการมักถามสถาปนิกไทยเสมอๆ คือ “แพงกว่าอาคารธรรมดาไหม? ถ้าแพงกว่าไม่เอา” แต่ถ้าเป็นอาคารที่สถาปนิกต่างชาติออกแบบให้ “แพงไม่ว่า ขอให้ได้แบบตามนี้” เหมือนเวลาที่คนไทยซื้อของจากต่างประเทศถึงราคาจะแพงกว่าของไทยก็ไม่เป็นไร เพราะเป็นของนอกนั่นเอง

อุปสรรคใหญ่ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้อาคารรูปร่างแปลกๆ ไม่เกิดในบ้านเราจากมือของสถาปนิกไทย เพราะ “ผู้รับเหมาไทย” ไม่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการก่อสร้างมากพอ ผู้รับเหมาไทยมักใช้วิธีการก่อสร้างแบบเก่าๆ เหมือนเมื่อสี่สิบปีที่แล้ว ยิ่งถ้าตราบใดที่ยังมีแรงงานพม่าราคาถูกที่หาซื้อได้ง่ายๆ เหมือนทุกวันนี้ ถ้าสถาปนิกไทยออกแบบงานที่ต้องก่อสร้างผิดแผกจากแบบเดิมๆ ผู้รับเหมาไทยมักจะอ้างเสมอว่า “ทำยาก” หรือ “ทำไม่ได้”

แต่ถ้าเป็นสถาปนิกฝรั่งทำแบบมา ผู้รับเหมาไทยเหล่านั้นมักจะพยายามทำให้ เพราะ “อาย” คนต่างชาติเกินกว่าจะพูดว่า “ทำไม่เป็น” นั่นเอง

ดังนั้นการอ้างว่าสถาปนิกต่างชาติเข้ามาแล้วเราได้ประโยชน์จากการถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นแค่เรื่องที่ฝ่ายสนับสนุนให้เปิดการค้าเสรีนำขึ้นมาอ้างเสมอๆ เท่านั้นเอง

ทำไมสถาปนิกต่างชาติอยากมาทำงานในประเทศไทย?

- สถาปนิกต่างชาติมีความเชื่อว่าตนเองมีความเหนือกว่าสถาปนิกไทยทุกด้าน ทำให้ตนเองได้เปรียบในการแข่งขัน⁶
- สถาปนิกต่างชาติเดินตามแนวคิด “OLI” Eclectic Theory ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการสร้างความได้เปรียบจากการทำธุรกิจข้ามชาติ แนวคิดนี้มีรายละเอียดดังนี้
 - “O” ย่อมาจากคำว่า Ownership Advantage คือสถาปนิกต่างชาติใช้ความได้เปรียบโดยเข้ามาพร้อมกับ

³ สถาปนิกไทยที่ร่วมงานหรือยินยอมที่จะทำงานภายใต้การออกแบบของสถาปนิกต่างชาติถือว่าการกระทำผิดกฎหมายเช่นเดียวกัน

⁴ Schematic Design Stage

⁵ Design Development Stage

⁶ ทฤษฎีที่ถูกคิดขึ้นโดย J. H. Dunning ในปี ค.ศ. 1988

นักลงทุนของชาติของตน

- “L” ย่อมาจากคำว่า Location Advantage เพราะประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค ถ้าสามารถยึดหัวหาดการทำธุรกิจในประเทศไทยได้สำเร็จ การที่จะขยายตัวไปยังประเทศอื่นๆโดยรอบภูมิภาคนี้จะเป็นไปได้โดยง่าย
- “I” ย่อมาจากคำว่า Internalization Advantage ความได้เปรียบจากการทำธุรกิจข้ามชาติ ยังมีสาขาในต่างประเทศมากเท่าไร องค์กรนั้นๆจะยิ่งมีความได้เปรียบกว่าองค์กรอื่น

ความเห็นของผู้เขียนเพิ่มเติมคือ สาเหตุใหญ่ที่สถาปนิกต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยคือ ต้องการหาเงิน หากำไร และเจ้าของโครงการคนไทยส่วนใหญ่มักมองว่าสถาปนิกฝรั่งเก่งกว่าสถาปนิกไทย ดังนั้นทุกครั้งถ้าทำได้เจ้าของโครงการคนไทยเหล่านั้นจะหาช่องทางทุกวิถีทางเพื่อจะจัดจ้างสถาปนิกต่างชาติมากกว่าที่จะจ้างสถาปนิกไทย โดยจะจ่ายค่าแบบให้สถาปนิกฝรั่งแพงกว่าคนไทยเสมอ

อีกประการหนึ่งที่ทำให้สถาปนิกต่างชาติได้เปรียบสถาปนิกไทยคือ ความมีชื่อเสียงระดับโลก เจ้าของโครงการคนไทยหลายคนอยากให้อาคารของตนออกแบบโดยสถาปนิกระดับโลกเพื่อไว้คุยโอ้อวดกับคนไทยด้วยกันเองว่า ดีกว่าท่านนั้นออกแบบโดยสถาปนิกระดับโลก ไม่ใช่สถาปนิกไทยที่ไร้ชื่อเสียงและดูกระจัดจายเสียเหลือเกิน

สถาปนิกไทยไปนอก

ไม่ได้แค่สถาปนิกต่างชาติเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย แต่สถาปนิกไทยก็ออกไปหางานทำในประเทศอื่นๆ เช่นเดียวกัน

สถาปนิกไทยไปประเทศไหนบ้าง

ประเทศที่สถาปนิกไทยได้บุกไปแล้วนั้น ได้แก่

- เพื่อนบ้านรอบๆ บ้านเรา เช่น ลาว กัมพูชา และพม่า ซึ่งส่วนใหญ่สถาปนิกไทยจะไปพร้อมกับกลุ่มผู้ลงทุน
- เอเชียใต้ เช่น อินเดีย เนปาล ศรีลังกา บังคลาเทศ และ

ภูฏาน

- สำหรับในมาเลเซียและสิงคโปร์ สถาปนิกไทยมักไปเป็นลูกจ้างของบริษัทสถาปนิกในประเทศนั้น หรือรับงานประเภทคอมพิวเตอร์สามมิติมาทำมากกว่ารับงานภาพโดย Design 103 International Ltd. รูปที่ 11 ตัวอย่างงานในออกแบบอาคารที่ทำการธนาคารของสถาปนิกไทยในภูฏาน

ออกแบบอาคาร

- ประเทศแถบตะวันออกกลาง เช่น สหรัฐอาหรับเอมิเรต โอมาน การ์ตาร์ บาร์เรน และดูไบ เป็นต้น
- จีน
- ฟิลิปปินส์

ประเภทงานออกแบบที่สถาปนิกไทยได้ออกแบบในต่างประเทศ

- มักเป็นโครงการที่เน้นความสวยงาม การสร้างบรรยากาศ เน้นเรื่องการออกแบบการใช้สอยมากกว่าที่จะเป็นอาคารที่มีเทคโนโลยีขั้นสูง
- สถาปนิกไทยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในระดับโลกสำหรับงานที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ สวยงามและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและวัฒนธรรม
- งานออกแบบที่สถาปนิกได้งานส่วนใหญ่เป็นงานประเภท

⁷ เจ้าของโครงการที่นำสถาปนิกต่างชาติมาออกแบบโครงการในประเทศไทยนั้นมีความผิดตามกฎหมายเช่นเดียวกับสถาปนิกต่างชาติ แต่ถึงแม้ว่าทางสภาสถาปนิกจะดำเนินการกับเจ้าของโครงการเหล่านี้ไปหลายรายแต่ก็ยังคงมีการฝ่าฝืนกันอยู่เป็นประจำ

ภาพโดย Design 103 International Ltd.
รูปที่ 12 แบบที่ชนะการประกวดของสถาปนิก
ไทยในเมืองดูไบ

รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ บ้านพักอาศัย โครงการบ้าน
จัดสรร อาคารสำนักงานขนาดกลางและขนาดเล็ก

ลักษณะการทำงานของสถาปนิกไทยในต่างประเทศ

- สำนักงานสถาปนิกขนาดใหญ่จะมีศักยภาพในการให้บริการงานในต่างประเทศอย่างต่อเนื่องมากกว่าสำนักงานขนาดกลางและสำนักงานขนาดเล็ก
- ส่วนใหญ่เน้นการทำงานเพียงขั้นตอนออกแบบร่างขั้น
เค้าโครงหรืองานช่วยวิเคราะห์และการตัดสินใจเลือกรูปแบบอาคาร งานที่ทำมักถึงแค่แบบขั้นพัฒนาเท่านั้น ส่วนงานออกแบบรายละเอียดและการเขียนแบบก่อสร้างจะส่งต่อให้สถาปนิกท้องถิ่นเนื่องจากขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายควบคุมอาคาร วัสดุ วิธีการก่อสร้างในประเทศนั้นๆ

ที่ผู้คนไม่ชำนาญภาษาอังกฤษมากนัก เช่น ประเทศจีน
เป็นต้น

- วัฒนธรรมที่แตกต่าง ส่งผลอย่างมากในช่วงการเจรจาและการนำเสนองาน
- การคำนวณต้นทุนและค่าใช้จ่าย มักคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและผิดพลาดเสมอ เพราะอาจมีต้นทุนที่คาดไม่ถึงเกิดขึ้น เช่น เรื่องของภาษีต่างๆ
- ความเสี่ยงทางการเงินที่มาจากอัตราแลกเปลี่ยน มีผลมากโดยเฉพาะช่วงที่อัตราแลกเปลี่ยนผันผวนมากๆ ความเสี่ยงอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ในบางประเทศมีมาตรการห้ามหรือมีระเบียบและขั้นตอนที่ยุ่งยากในการนำเงินออกนอกประเทศ ถือเป็นอุปสรรคใหญ่ๆ เพราะเรื่องนี้ทำให้สถาปนิกไทยได้รับเงินค่าแบบแต่เอาเงินกลับประเทศไม่ได้ เป็นต้น

ภาพโดย Design 103 International Ltd.

รูปที่ 13 งานออกแบบอาคารที่ทำการธนาคารขนาดกลางในเซเมร สถาปนิกไทยได้งานเพราะลูกค้าเห็นผลงานออกแบบอาคารธนาคารในประเทศไทย

ทำไมสถาปนิกไทยได้งานในต่างประเทศ?

- เจ้าของโครงการที่เป็นคนไทยไปลงทุนในต่างประเทศ จึงนำสถาปนิกไทยที่รู้จักติดตามไปด้วย ดังนั้นการให้บริการที่ดีให้กับลูกค้าคนไทยที่นิสัยดีจะทำให้เราได้งานในต่างประเทศอีกด้วย
- สถาปนิกไทยหลายคนได้งานโดยชนะการประกวดแบบในต่างประเทศ ถือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สถาปนิกไทยสามารถเปิดตลาดในต่างประเทศได้เช่นเดียวกัน
- ลูกค้าต่างชาติติดต่อเข้ามาเพราะเห็นผลงานออกแบบของสถาปนิกไทยในประเทศไทย
- ลูกค้าต่างชาติติดต่อเข้ามาเพราะเห็นจากผลงานออกแบบของสถาปนิกไทยในต่างประเทศ
- มาจากการแนะนำของบริษัทที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อนในอดีต
- เป็นหุ้นส่วนกับสำนักงานสถาปนิกต่างชาติ
- ได้งานโดยผ่านนายหน้า แนวทางนี้ต้องจ่ายค่านายหน้าค่อนข้างสูง และไม่มีเพดานค่าใช้จ่าย ถือว่าค่อนข้างเสี่ยงและมักมีปัญหาในระยะยาวเสมอ

อุปสรรคและความเสี่ยงของการทำงานในต่างประเทศ

- กฎหมายท้องถิ่น ทั้งกฎหมายการทำธุรกิจและกฎหมายควบคุมอาคารที่สถาปนิกไทยต้องเรียนรู้ใหม่ทั้งหมด
- ภาษาและการสื่อสาร เป็นเรื่องสำคัญโดยเฉพาะในประเทศ

ปัจจัยที่สถาปนิกไทยอยากทำงานในต่างประเทศ?

- สถาปนิกไทยเชื่อว่าเหนือกว่าสถาปนิกต่างชาติโดยมีต้นทุนที่ต่ำกว่าแต่ทำงานได้ดีกว่าในค่าแบบที่เท่ากัน
- สถาปนิกไทยเชื่อว่าความยืดหยุ่นในการทำงานแบบคนไทยจะสร้างความได้เปรียบ ทำให้ได้งานจากลูกค้าชาวต่างประเทศ หมายเหตุจากผู้เขียน ความยืดหยุ่นแบบไทยๆ นี้เองที่ทำให้สถาปนิกไทยมักทำงานขาดทุนเมื่อเจอกับลูกค้าที่เอาเปรียบมากๆ
- สถาปนิกอยากไปทำงานต่างประเทศเพราะได้ค่าแบบสูงกว่าในประเทศมาก
- ถ้าทำงานเป็นลูกจ้างในต่างประเทศ จะได้รับสวัสดิการ การประกันสุขภาพ ความคุ้มครองและผิดชอบตามกฎหมายน้อยกว่า และที่สำคัญคือ เงินเดือนดีกว่าทำงานในประเทศไทยมาก
- การทำงานในต่างประเทศได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ยิ่งได้ร่วมงานกับบริษัทใหญ่ๆ ดังๆ จะยิ่งได้ประสบการณ์มาก
- ถ้าสามารถสร้างชื่อเสียงในต่างประเทศให้เป็นที่รู้จักจนมีข่าวกลับมาในประเทศไทย จะทำให้หางานในประเทศไทยง่ายขึ้น และยังได้ค่าแบบที่เพิ่มขึ้นจากเดิมโดยอ้างการทำงานมาตรฐานระดับเดียวกับต่างประเทศนั่นเอง